

N:o 11.

Ank. till Riksd. kansli den 26 februari 1898, kl. 12 midd.

Andra Kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande n:o 3, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kongl. Maj:t angående undervisningen i välskrifning vid de allmänna läroverken.

Uti en inom Andra Kammararen väckt och till utskottet hänvisad motion (n:o 3) har herr *E. H. Sjövall* hemställt,

»att Riksdagen måtte i underdånig skrifvelse anhålla, att Kongl. Maj:t ville vidtaga åtgärder därför, att undervisningen i välskrifning vid våra allmänna läroverk utsträckes äfven till 4:de och 5:te klasserna samt framdeles ej vidare anförtros åt andra lärare än sådana, som, på sätt Kongl. Maj:t kan finna lämpligt föreskrifva, styrkt sig för dess meddelande ega erforderlig skicklighet».

Till stöd för sin framställning har motionären i hufvudsak anført följande:

Den gemensamma lösen för dem, som nu arbeta på reformer i vårt undervisningsväsende, vore att göra undervisningen i våra allmänna läroverk på nedre och mellanstadiet mera praktisk och att sålunda bibringa ungdomen ett större mått af sådana kunskaper och färdigheter, af hvilka den strax vid sitt utträde i det praktiska lifvet kunde draga omedelbar nytta och vinst.

Ett ämne, genom hvars inhemtande en färdighet vunnes, som vore af synnerlig vikt och betydelse för hvarje lefnadsställning, vore *välskrifning*. Dess betydenhet hade ock blifvit erkänd af nutidens skollagstiftning, som åt undervisningen uti ifrågavarande ämne inrymt en timme mera i veckan än förut, så att man nu åt densamma använde 2 timmar i veckan i hvardera af de två första och 1 timme i veckan i tredje klassen.

Emellertid vore denna tid icke tillräcklig för att bibringa hvarje lärjunge en läslig och redig handstil, något, hvarom en hvar kunde öfvertyga sig blott genom att helt flygtigt genomöfna rättskrifningsböckerna i tredje klassen af något allmänt läroverk. Härtill komme en annan omständighet, som, sedan välskrifningsundervisningen är slutad, omintetgör dess resultat — slarvet vid andra skriföfningar såsom uppsatsskrifning, öfversättningar m. m. samt icke minst vid skrifning eller räkning å svarta taflan, der ingen hänsyn toges till skrifförmen.

För att råda bot härför borde välskrifningsundervisningen fortsättas i fjerde och femte klasserna med en timme i veckan uti hvardera, hvarigenom den i föregående klassen inhemtade färdigheten kunde vinna mera stadga och utveckling.

Såsom ett ytterligare bevis på att skollagstiftningen insett och erkänt otillräckligheten af den nu åt ämnet anslagna undervisningstiden anföres, att lärjungarna i första, andra och tredje klasserna åläggas feriearbeten uti detta ämne, om hvilkas gagn i berörda afseende ej ringa tvifvel kunde råda, enär detta ämne mer än något annat kräde lärarens omedelbara uppsigt, förutan hvilken det af lärjungarne fordrade pensum kunde mera bidraga till försämrande än förbättrande af lärjungens handstil.

Det vore, fortsätter motionären, dessutom en annan, den allra viktigaste omständighet beträffande detta ämne att beakta, den nemligen, att under det alla andra såväl läsämnen som färdigheter vid våra läroverk endast finge meddelas och bibringas af sådana lärare, som genom förut aflagda examina och prof ådagalagt sin duglighet härtill, anfördes denna undervisning åt hvilken lärare som helst, utan att denne vore af lag bunden att visa sig ega förmåga och skicklighet att uti ifrågavarande ämne meddela metodisk undervisning. Dertill fordrades emellertid nödig såväl teoretisk som praktisk förberedelse, kräfdes insigter i olika skrifmetoder såsom ock i skrifhygien, hvilket allt vore obekant för äldre generationers lärare.

Att hafva genomgått en skrifpedagogisk kurs borde därför vara

ett oundgängligt kompetensvilkor för en och hvar, som vid allmänt läroverk skall undervisa i skrifning.

Med undantag af i de största städerna, der tillfälle gifvits att anställa professionella skriffärare, hade man i allmänhet måst lemna detta uppdrag åt en eller annan ämneslärare, och der ingen adjunkt eller kollega funnits villig att handhafva denna undervisning, hade man på senare tider alltmera börjat anförtro den åt teckningsläraren, hvartill dock erfordrades såväl särskild tillåtelse som i vissa fall särskildt anslag. Men teckningsläraren vore icke mindre än ämnesläraren i behof af särskild utbildning för att på ett tillfredsställande sätt kunna sköta denna viktiga undervisning, och så hade icke heller på denna väg någon bot vunnits för det i ögonen fallande missförhållandet.

Det är sålunda tvenne önskningsmål med afseende på välskrifningen, som motionären uppställer, det ena ett ökadtt antal undervisningstimmar och det andra nödig kompetens hos dem, som skola meddela undervisning i nämnda ämne; och vill utskottet till en början yttra sig angående den första punkten af framställningen.

I stadgan för de allmänna läroverken af den 1 november 1878 föreskrifves, att för inträde i första klassen af statens läroverk fordras, bland annat, en redig och någorlunda jemn handstil. Enligt den genom kongl. cirkuläret den 22 mars 1895 i vissa delar ändrade undervisningsplanen för de allmänna läroverken äro för undervisning i välskrifning anslagna två timmar i veckan i hvardera af de två första klasserna och en timme i veckan i tredje klassen. De i samma cirkulär föreskrifna feriearbetena upptaga, bland annat, till andra och tredje klassen 20 skriftsidor efter förskrift samt afskrifning af 5 trycksidor af läseboken eller rättstafningsöfningarna och till fjerde klassen skrifning med tysk stil af 20 skriftsidor enligt förskrift.

Utskottet delar motionärens åsigt derutinnan, att en läslig och redig handstil är af icke ringa praktisk betydelse, och att sålunda våra läroverk böra så mycket som möjligt söka bibringa sina lärjungar en sådan.

Ett framsteg har i detta afseende tvifvelsutän blifvit gjordt så till vida, att timantalet i andra klassen ökats med en timme i veckan. Deremot kan, såsom motionären riktigt anmärkt, nyttan af en till ferie-

arbetet förlagd öfning i välskrifning anses ganska tvifvelaktig, enligt hvad den redan vunna erfarenheten från flere håll lärer gifvit vid handen.

Skulle man tänka på en ytterligare utsträckning af välskrifningsundervisningen till fjerde och femte klasserna, så qvarstår dock alltid svårigheten att bereda utrymme deråt i undervisningsplanen, utan att andra för det praktiska lifvet icke mindre viktiga ämnen blifva åsidosatta. Utskottet vill i detta afseende särskildt erinra om hvad det yttrade vid förra årets riksdag beträffande väckt fråga, att större timal måtte inrymmas åt geografiundervisningen vid de allmänna läroverken. Härom anförde utskottet: »Då den nuvarande undervisningsplanen för de allmänna läroverken, ej minst hvad beträffar det högre stadiet, i flere andra afseenden än det ofvan påpekade måste anses otillfredsställande, och då en genomgripande reform af läroverken allmänt erkännes vara i hög grad af behovet påkallad, anser sig utskottet ej böra tillstyrka kammaren att i den ifrågavarande detaljen af undervisningsplanen nu begära en ändring, som dock aldrig kunde blifva annat än ett lappverk» — ett uttalande, som utskottet anser i ännu högre grad kunna tillämpas på här ifrågavarande ämne.

Beträffande den andra punkten i motionärens framställning eller nödig kompetens hos dem, som skola meddela undervisning i välskrifning, anser sig utskottet böra förutskicka en redogörelse för huru undervisningen i detta ämne för närvarande uppehålles vid de allmänna läroverken.

Det vanligaste torde väl vara, att denna undervisning är anförtrodd åt någon ämneslärare, adjunkt eller kollega, som dertill finnes villig och hvilkens antal undervisningstimmar i veckan ej på annat sätt blifvit fullständigt tagna i anspråk. På ett eller annat ställe finnas särskilda timlärare i välskrifning anställda, hvilka deremot vanligen ej ega kompetens såsom elementarlärare, och slutligen hafva på icke så få ställen teckningslärarne vid läroverken fått denna undervisning sig anförtrodd.

I kongl. cirkuläret till domkapitlen samt direktionerna öfver Stockholms stads undervisningsverk och Nya elementarskolan angående anslag till löneförbättring och extra arfvoden åt lärare i teckning vid elementarläroverken af den 18 maj 1878 stadgas nemligen:

att teckningsläraren mot åtnjutande af fastställt arfvode skall vara skyldig att undervisa i teckning vid högre elementarläroverk 15 timmar, vid femklassigt 8 och vid treklassigt 5 timmar i veckan;

att vid läroverk, der undervisningen i teckning icke tager i anspråk det högsta antal undervisningstimmar i veckan, som utan särskild ersättning åligger teckningsläraren, denne skall vara förbunden att undervisa i välskrifning så många timmar i veckan, som brista i berörda antal, derest eforus pröfvar lämpligt att åt honom uppdraga sådan undervisning.

Gifvet är, att undervisningen på detta område, likasom på alla andra, helst bör anförtros åt sådana personer, som för densamma erhållit särskild utbildning. Men utskottet anser, att det skulle för läroverken medföra stora svårigheter, om det, såsom motionären vill, redan nu skulle stadgas, att undervisningen i detta ämne framdeles ej vidare finge anförtros åt andra lärare än sådana, som, på sätt Kongl. Maj:t kan finna lämpligt föreskrifva, styrkt sig för dess meddelande ega erforderlig skicklighet.

Hvad beträffar timlärare i välskrifning, så betviflar utskottet, att det på de flesta orter skulle vara möjligt, åtminstone för de mindre läroverken, som blott hafva ett fåtal timmar i detta ämne, att finna kompetenta personer, som äro villiga att åtaga sig uppdraget. Men äfven om så vore fallet, är dock den erfarenhet, som i allmänhet vunnits om sådana vid läroverken tillfälligt anställda lärares förmåga att uppehålla tukt och ordning, icke sådan, att den uppmuntrar till att på den vägen söka åt skrifundervisningen förvärfva sakkunnige ledare.

Svårigheter torde sannolikt också komma att möta, derest nu skulle stadgas, att undervisningen i ämnet icke finge anförtros åt någon annan adjunkt eller kollega än den, som dertill styrkt sig ega erforderlig skicklighet. Ty äfven om det funnes en eller annan, som genomgått en sådan kurs eller förvärfvat sig en sådan utbildning, så kan det gifvas *andra* omständigheter som göra, att undervisningen i välskrifningen ej åt honom kan uppdragas. Och att vid tillsättning af lärareplatser taga särskild hänsyn till undervisning i *detta* ämne, torde ej heller vara att förorda.

Återstå sålunda teckningslärarne. Dessa hafva på senare tiden vid sidan af sin egen kurs haft att genomgå en sådan för utbildning till skriflärare. I Kongl. Maj:ts förnyade nådiga stadgar för Tekniska skolan i Stockholm den 10 juli 1891 § 11 mom. 2 föreskrifves nemligen angående den »Högre konstindustriella skolan» följande:

»I en särskild afdelning af denna skola meddelas undervisning åt personer, som vilja utbilda sig till lärare i teckning, modellering och välskrifning vid rikets allmänna och tekniska elementära läroverk samt i folkskolelärareseminarierna.»

Nämnda afdelning omfattar en treårig kurs, hvori bland annat ingå

öfningar i välskrifning samt föreläsningar i skrifkonstens historia, skrifhygien (närsynthet, ryggradskrökning, belysningsförhållanden, skrifmateriel, skrifsjukdom), metodik, redogörelse för och förevisning af äldre och nyare skrifmetoder samt undervisningsöfningar i barnklassen. Under läsåret 1896—1897 funnos:

i första afdelningen	3	manliga	och	12	qvinliga	
i andra	1	”	”	10	”	
i tredje	3	”	”	5	”	teckningslärare-

kandidater, af hvilka 2 manliga och 5 qvinliga erhöles betyg för högre allmänna läroverk och folkskolelärareseminarier. Samtliga de afgående erhöles äfven betyg i välskrifningsmetodik.

Ett fortgående på den vägen att utbilda och anställa teckningslärare såsom undervisare i välskrifning finner utskottet vara det mest praktiska sättet för att nå det mål, som motionären åsyftar.

Att detta också är öfverensstämmande med den uppfattning, som regeringen hyser i frågan, bestyrkes af chefens för ecklesiastikdepartementet anförande till det statsrådsprotokoll, som åtföljer åttonde hufvudtiteln af årets statsverksproposition. Såsom skäl för ökning af anslaget till extra arfvoden åt teckningslärarne anføres, sid. 119, »att det torde blifva nödvändigt att vid allt flera läroverk åt teckningslärarne uppdraga undervisning i välskrifning» — ett uttalande, som utskottet för sin del vill biträda.

Då utskottet sålunda beträffande den första delen af motionärens yrkande anser, att man bör afvakta en mera genomgripande reform af läroverken, innan någon ändring i schemat vidtages, och beträffande den senare väl finner det vara ett önskemål för framtiden, att de lärare, som undervisa i välskrifning, blefve utrustade med nödig kompetens, men på grund af vissa praktiska svårigheter vid genomförandet icke kan för närvarande biträda motionärens yrkande, att redan nu måtte stadgas obligatorisk kompetens i detta afseende, får utskottet hemställa,

att ifrågavarande motion icke för närvarande må föranleda till någon kammarens åtgärd.

Stockholm den 25 februari 1898.

På utskottets vägnar:

EMIL HAMMARLUND.